

Серажим В.Ю.

Державний торговельно-економічний університет

Науковий керівник: Мельниченко Р.В.,

к.ю.н., адвокат, завідувач кафедри

правового забезпечення безпеки бізнесу

Державний торговельно-економічний університет

м. Київ

ТРАНСФЕРТНЕ ЦІНОУТВОРЕННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

1. Трансфертне ціноутворення як механізм ухилення від сплати податків

Ухилення від сплати податків в Україні вже довгий час є проблемою національного масштабу. Достатньо часто для того щоб ухилитись від сплати податків транснаціональними корпораціями використовується механізм трансфертного ціноутворення. Цю проблему часто розглядали та намагалися дослідити, однак, питання зловживання трансфертним ціноутворенням, з метою ухилення від сплати податків, транснаціональними корпораціями і промислово фінансовими групами є порівняно новим досвідом для української економіки, тому і недостатньо дослідженим. Для початку я пропоную звернути увагу на досвід та схему сусідніх країн, також розглянути рекомендації Організації економічного співробітництва та розвитку щодо ухилення від сплати податків.

Спочатку розглянемо причини компаній такого зловживання трансфертними цінами. Ціль трансфертного ціноутворення проявляється метою застосування трансфертних цін- є переклад податкового навантаження на афілійовану особу, що знаходяться в більш вигідних умовах для сплати податків компанією. Таким розміщенням дочірніх компаній і зловживають транснаціональні корпорації, при проведенні експортно/імпортних операцій товарів, інколи навіть не перетинають кордон країни, а всі операції відбуваються суто на папері.

Виявити такі псевдо операції, без фізичної перевірки прикордонних органів, достатньо складно (особливо зараз, під час воєнних дій). В результаті таких операцій прибуток, від здійснення даного виду операцій, осідає в офшорних територіях і може повернутися назад в країну під виглядом іноземних інвестицій, що ніяк не компенсує державі отримання податків з експортно\імпортних операцій.

2. Нюанси контролю за ТЦУ в умовах війни

Тіньова економіка в Україні займає значний відсоток по відношенню до офіційного ВВП, індекс тіньової економіки лише частково здатний ідентифікувати негрошові операції (блат, обмін послугами) [2]. На мій погляд, в Україні зусилля фахівців необхідно сконцентрувати більшу увагу на практиці запобігання надходження капіталу в зарубіжні країни. Одним з механізмів, що діє в указаному напрямку, є державний контроль за трансфертним ціноутворенням України.

Під час дії воєнного стану в Україні податкових перевірок не розпочинають, а розпочаті перевірки — зупинили (пп. 69.2 підрозд. 10 розд. XX ПКУ). Перевірки з питань ТЦУ **не є винятком** із цієї норми. Податківці зазначають, що за завершеними строки надання заперечень до акту перевірок та оскарження

прийнятих податкових повідомлень-рішень також призупиняють на період воєнного стану в Україні. Під час війни є деякі ускладнення в контролі трансфертних цін, з цього випливає, що тіньова економіка тільки збільшується та прогресує. Контроль у сфері трансфертного ціноутворення має свої особливості. Законодавча регламентація податкового контролю за встановленням відповідності умов контрольованих операцій принципу «витагнутої руки» здійснюється п. 39.5 ст. 39 ПК України [1] й передбачає моніторинг контрольованих операцій, питань трансфертного ціноутворення та проведення перевірок платником податків .

Попри загрозливі масштаби прихованого відпливу фінансових ресурсів з економіки, які досліджувалися у доповіді НІСД, та поширення практики державного регулювання трансфертного ціноутворення у світі, в Україні, на жаль, така система не запроваджена. Відсутність чітко визначених правил трансфертного ціноутворення та механізмів контролю за їх застосуванням дозволяє ТНК та ПФГ практично без перешкод виводити додану вартість, яка створюється у українській економіці, до інших країн з метою ухилення від оподаткування та нагромадження активів поза її межами. [4]

При формуванні звітності з питань ТЦ необхідно врахувати, що після припинення або скасування воєнного, надзвичайного стану на території України платники податку, які використовували особливості оподаткування щодо сплати єдиного податку за відсотковою ставкою в розмірі 2 відсотки доходу, з першого дня місяця, наступного за місяцем його припинення або скасування, втрачають право на використання особливостей такого оподаткування і автоматично вважаються такими, що застосовують систему оподаткування, на якій перебували до обрання зазначених особливостей оподаткування.[1]

3. Підсумки результатів контролю за ТЦУ

Сьогодні основними причинами перевірок є неподача цілого звіту та некоректні дані у звітах, тож податківці радять надавати якомога більше інформації для перевірок достовірності. Від якості й повноти наданої інформації та комунікації щодо запитів залежить проведення перевірки, яка може тривати до 18 місяців з розширенням до 12 місяців (наприклад, якщо потрібно одержати дані від податкових органів інших країн). Україна ще не долучилася до автоматичного обміну податковою інформацією, на відміну від 105 країн світу, але обмін все ж таки відбувається. Контролюючі органи підтверджують, що активно співпрацюють у процесі розслідувань та перевірок з іншими державами. Найбільш активний обмін інформацією відбувається з Кіпром, Латвією, Швейцарією, Польщею.

4. Чи зміниться ТЦУ?

Національне законодавство наразі перебуває в режимі очікування змін, адже Україна відчуває тиск з боку країн-партнерів та зіштовхнулася з майже непередбачуваним політичним чинником.

Безперечно, з часом трансфертне ціноутворення зазнаватиме удосконалення і змін, та еволюціонуватиме на краще. Маємо надію, що принцип «витагнутої руки» та ТЦУ по-українськи невдовзі покращить свою економічну політику та стане прикладом для інших. Під час війни вже внесли деякі зміни «Відповідно до вимог п. 39.4. ст. 39 [5] зі змінами та доповненнями для податкового контролю з питань ТЦ

є такі види звітності та строки її подання: **Звіт про контрольовані операції та Повідомлення про участь у міжнародній групі компаній** – строк подання звіту за 2021 рік спливає до 1 жовтня 2022 року (пп. 39.4.2. ПКУ). **Документація з трансфертного ціноутворення (локальний файл)** – на запит ДПС протягом 30 календарних днів з дня отримання запиту (пп. 39.4.4. ПКУ).

5. Висновок

В Україні нажаль Трансфертне ціноутворення не є досконалим, та відстає він сусідніх країн. Ним часто зловживають компанії для ухилення від податків в експорті/імпорті товарів. Сучасне трансфертне ціноутворення тільки виводить з українського бюджету кошти та ніяк не компенсує витрати. Це найважливіша проблема, відтік коштів з бюджету, та збіднювання країни. Для початку треба збільшити та нормалізувати контроль над цінами і переглянути методи трансфертних ціноутворень.

Під час воєнного часу контроль трансфертних цін дуже слабкий та неможливий в досконалому використанні. Настільки, що в Україні припинили перевірки ТЦ. Звісно, таким чином зростає і тіньова економіка, яка сильно впливає на ВВП.

При офіційному закінченні воєнного стану Україну чекає важка робота над відновлення економіки та контролем експорту/імпорту. Я вважаю що ці перешкоди допоможуть нашим фахівцям удосконалити не тільки трансфертне ціноутворення, а економіку загалом. Адаптуватися до змін, та еволюціонувати. Розширити співпрацю України з Організація економічного співробітництва та розвитку, також збільшити зацікавленість до нових можливостей та зростанню амбіцій з обох сторін.

Список використаних джерел:

1. Кабінет міністрів України/Державно податкова служба України – URL: <https://tax.gov.ua/> -(дата звернення 01.10.2022)
2. Верховна рада України/ Національний банк України – URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/doslidjennya-tinovoyi-ekonomiki-v-ukrayini--mayje-chvert-vvp--abo-846-mlrd-griven--perebuyaye-v-tini-> - (дата звернення 01.10.2022)
3. Верховна рада України/ Податковий кодекс України стаття 39.5. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> - (дата звернення 30.09.2022)
4. Національний інститут стратегічних досліджень. Тіньова економіка в Україні: масштаби та напрями подолання: аналіт. доп. / Т. А. Тишук, Ю. М. Харазішвілі, О. В. Іванов – URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2012-03/TEN.indd-532d7.pdf> - (дата звернення 01.10.2022)
5. Верховна рада України/ Податкового кодексу України від 02.12.2010 № 2755-VI – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> - (дата звернення 30.09.2022)